

ZASVÄTENÉ OSOBY A ICH POSLANIE V ŠKOLE

Úvahy a usmernenia

Kongregácia pre katolícku výchovu, 2002

© Konferencia biskupov Slovenska, 2004

Spolok svätého Vojtecha, 2004

ÚVOD

Na začiatku tretieho tisícročia

1. Slávenie dvetisícneho výročia vtelenia Slova bolo pre mnohých veriacich obdobím konverzie a otvorenia sa Božiemu plánu o ľudskej bytosti, stvorenej na jeho obraz. Vďaka Jubileu vzniklo v Božom ľude presvedčenie, že je potrebné svedectvom života naliehavo ohlasovať tajomstvo Ježiša Krista, ktorý je „včera, dnes i zajtra“, a v ňom pravdu o ľudskej osobe. Aj mladí ľudia vyjadrili prekvapujúci záujem o explicitné ohlasovanie Ježiša Krista. Podobne aj zasvätené osoby vnímali tieto udalosti ako silnú výzvu žiť v neustálej konverzii, aby mohli v Cirkvi uskutočňovať svoje osobitné poslanie: byť svedkami Krista, *zjavením Božej lásky vo svete*, čitateľnými znakmi zmiereného ľudstva.¹

Prorocká úloha

2. Zložité kultúrne situácie na začiatku dvadsiateho prvého storočia sú ďalšou výzvou: zodpovedne prežívať prítomnú chvíľu ako *kairos*, ako priaznivý čas, aby evanjelium účinne oslovilo mužov a ženy dnešných čias. V tejto problematickej a súčasne fascinujúcej dobe² zasvätené osoby vnímajú dôležitosť svojej prorockej úlohy, ktorú im Cirkev zveruje: „*pripomínať a slúžiť Božiemu plánu s ľuďmi*. Tento plán je zjavený vo Svätom písme a možno ho objaviť aj pozorným sledovaním znakov prozreteľnostného Božieho pôsobenia v dejinách“³. Táto úloha si vyžaduje odvážne svedectvo a trpezlivosť dialógu: je to povinnosť voči kultúrnym tendenciám, ktoré ohrozujú dôstojnosť ľudského života, najmä v rozhodujúcich chvíľach jeho začiatku a záveru, harmóniu stvorenia, existenciu národov a pokoj.

Dôvod tejto reflexie

3. Na začiatku nového tisícročia v kontexte hlbokých zmien, ktoré majú dopad na svet výchovy a školy, Kongregácia pre katolícku výchovu sa chce podeliť s niektorými úvahami, poskytnúť niekoľko smerníc a predložiť podnety na ďalšie prehĺbenie výchovného poslania a prítomnosti zasvätených osôb v škole, nielen v tej katolíckej. Tento dokument je adresovaný predovšetkým členom inštitútov zasväteného života a spoločností apoštolského života, ale aj tým, ktorí sa angažujú vo výchovnom poslaní Cirkvi a ktorí rôznymi formami žijú podľa evanjeliových rád.

V kontinuite s predchádzajúcimi usmerneniami Cirkvi

4. Tieto úvahy vyplývajú z Druhého vatikánskeho koncilu, magistéria všeobecnej Cirkvi a dokumentov kontinentálnych synod o evanjelizácii, zasvätenom živote a výchove, najmä tej školskej. V minulých rokoch táto kongregácia poskytla smernice o katolíckej škole⁴ a o laikoch v škole, ako svedkoch viery.⁵ Po dokumente o laikoch kongregácia chce teraz uvažovať o osobitnom prínose zasvätených osôb do výchovného poslania v škole vo svetle apoštolskej exhortácie *Vita consecrata* a na základe najnovšieho rozvoja pastorácie kultúry⁶, lebo je presvedčená, že „viera, ktorá sa nestane kultúrou, je viera, ktorá nebola úplne prijatá, celkovo premyslená, verne žitá“⁷.

Kultúrne sprostredkovanie viery v súčasnosti

5. Potreba kultúrneho sprostredkovania viery v dnešných časoch je výzvou pre zasvätené osoby, aby brali do úvahy význam svojej prítomnosti v škole. Zmenené okolnosti, v ktorých pracujú, často v sekularizovanom prostredí a so zmenšeným počtom ľudí z výchovných komunít, si vyžadujú, aby sa ich špecifický prínos jasne prejavil v spolupráci s inými povolaniami, ktoré v škole pôsobia. Prichádza teraz doba, v ktorej treba vedieť odpovedať na základné otázky mladých a predložiť jasnú kultúrnu ponuku adresne voči druhu osoby a spoločnosti, ku ktorým, má výchova smerovať, ako aj základnú antropologickú víziu, inšpirovanú hodnotami evanjelia, ktorá by s úctou viedla konštruktívny dialóg s inými názormi o človeku.

Obnovená angažovanosť v oblasti výchovy

6. Výzvy vyplývajúce zo súčasného kontextu poskytujú nové pohnútky poslaniu zasvätených osôb, povolaných žiť podľa evanjeliových rád a vnášať humanizmus blahoslavenstiev do výchovy a školstva, čo vôbec neprotirečí poslaniu Cirkvi ohlasovať spásu všetkým národom.⁸ „Súčasne však s bolesťou registrujeme, že vznikli niektoré ťažkosti, ktoré nútia rehoľné komunity zanechať sektor školstva. Nedostatok rehoľných povolaní, ubúdanie lásky k výchovnému poslaniu v škole, ekonomické ťažkosti pri správe katolíckych škôl...“⁹. Namiesto znechutenia tieto ťažkosti sa môžu stať prameňom očistenia a príznakom času *milosti a spásy* (porov. 2 Kor 6, 2). Sú výzvou na rozpoznanie a na postoj neustálej *obnovy*. Veď aj Duch Svätý pobáda znovu objaviť charizmu, korene a modality prítomnosti v školstve, sústrediac sa na to, čo je podstatné: primát svedectva o chudobnom, pokornom a čistom Ježišovi; priorita osoby a vzťahov, založených na láske; vyhľadávanie pravdy; syntéza medzi vierou, životom a kultúrou a účinné predkladanie vízie o človeku rešpektujúcej Boží plán.

Evanjelizovať výchovou

Je teda jasné, že zasvätené osoby v škole, v jednote s pastiermi, vykonávajú životne dôležité ekleziálne poslanie, nakoľko výchovou spolupracujú pri evanjelizácii. Toto poslanie si vyžaduje angažovanosť vo svätosti, veľkodušnosť a kvalifikovanú výchovnú odbornosť, aby pravda o človeku, ktorú Ježiš zjavil, presvietila rast mladých generácií a celého ľudstva. Preto sa tomuto dikastériu zdalo vhodné poukázať na profil zasvätených osôb a zaoberať sa niektorými charakteristickými črtami ich súčasného výchovného poslania v škole.

I. PROFIL ZASVÄTENÝCH OSÔB

V škole Krista učiteľ'a

Ekleziálny dar

7. „Zasvätený život, hlboko zakorenený v príklade a slove Krista Pána, je darom Boha Otca Cirkvi prostredníctvom Svätého Ducha. Zachovávaním evanjeliových rád sa Ježišove charakteristické črty – panenstvo, chudoba a poslušnosť – typickým a trvalým spôsobom zviditeľňujú vo svete a pohľad veriacich sa tak obracia k tajomstvu Božieho kráľovstva, ktoré je už prítomné v dejinách, ale v plnosti sa uskutoční v nebi“.¹⁰ Veď cieľom zasväteného života „je pripodobnenie sa Pánu Ježišovi a jeho totálnemu obetovaniu seba samého“¹¹, a preto povolaním každej zasvätenej osoby je nadobudnúť „jeho aspirácie a spôsob života“¹², spôsob myslenia a konania, existovania a milovania.

Totožnosť zasväteného života

8. Bezprostredné prepojenie na Krista a intímna prirodzenosť daru pre Cirkev a svet,¹³ sú prvkami, ktoré definujú totožnosť a význam zasväteného života. V nich zasvätený život nachádza seba samého, svoj východiskový bod, Boha a jeho lásku, a cieľový bod, ľudské spoločenstvo a jeho potreby. Prostredníctvom týchto prvkov každá rehoľná rodina určuje

svoje vlastné špecifikum, počnúc spiritualitou až po apoštolát, štýl spoločného života až po asketický projekt, po zdieľanie a účasť na bohatstve vlastných chariziem.

V škole Ježiša Krista nadobudnúť jeho cítenie

9. Zasvätený život môžeme určitým spôsobom prirovnať k škole, ktorú má povolaná zasvätená osoba navštevovať po celý život. Totiž mať v sebe cítenie Syna znamená každý deň vstúpiť do jeho školy a od neho sa naučiť mať srdce tiché a pokorné, odvážne a zaniietené. Znamená nechať sa vychovávať Kristom, večným Slovom Otca, a nechať sa pritiahnúť ním, srdcom a stredobodom sveta, zvoliac si samotnú jeho formu života.

Nechať sa vychovávať a stvárňovať Kristom, aby sme sa mu pripodobnili

10. Týmto spôsobom sa život zasvätenej osoby stáva výchovno-formujúcim podobenstvom, ktoré vychováva k pravde života a formuje k slobodnému sebadarovaniu podľa vzoru Pánovej Paschy. Každá chvíľa zasvätenej existencie je súčasťou tohto podobenstva v jeho dvojakom aspekte: výchovnom a formujúcom. Totiž zasvätená osoba sa postupne učí, či už v rovine osobnej alebo komunitnej, v začiatočnej a permanentnej formácii, prechovávať v sebe cítenie Syna a prejavovať ho životom, ktorým sa mu čoraz viac pripodobňuje. Rehoľné sľuby sú prejavom životného štýlu, ktorý je striedmy, panenský a úplne zameraný na Otca. Takýto štýl si na zemi zvolil aj sám Ježiš. Modlitba sa na tejto zemi stáva pokračovaním chvál Syna, ktorý oslavuje Boha Otca za spásu celého ľudstva. Spoločný život je dôkazom toho, že v Pánovom mene možno vytvoriť silnejšie putá než tie, ktoré pochádzajú z tela a krvi, schopné prekonať všetko to, čo prináša rozdelenie. Apoštolát je oduševneným ohlasovaním toho, ktorý si nás získal.

Dar pre všetkých

11. Škola cítenia Syna postupne otvára zasvätenú osobu i naliehavému svedectvu, aby sa dar, ktorý prijala, dostal k všetkým. Kristus sa totiž „nepridržal svojej rovnosti s Bohom“ (Flp 2, 6), nič si pre seba nenechal, ale podelil sa s vlastným bohatstvom Božieho Synovstva. Z toho dôvodu, aj keď zasvätené osoby svojím svedectvom nesúhlasia s niektorými prvkami súčasnej kultúry, predsa sa s nimi usilujú nadviazať dialóg a deliť sa o dobrá, ktorých sú nositeľmi. To znamená, že svedectvo má byť jasné a jednoznačné, priezračné a pochopiteľné pre všetkých, a preukázať tak, že rehoľné zasvätenie má čo povedať každej kultúre, keďže napomáha odhaliť pravdu o ľudskej bytosti.

Radikálna odpoveď

Antropologická hodnota zasväteného života

12. Zasvätený život dnes musí čeliť mnohým výzvam. Medzi ne patrí aj schopnosť prejať antropologickú hodnotu rehoľného zasvätenia. Treba dosvedčiť, že chudobný, čistý a poslušný život dokáže zviditeľniť hlbokú ľudskú dôstojnosť; že sú všetci povolani, aj keď rôznym spôsobom a podľa vlastného povolania, stať sa chudobnými, poslušnými a čistými. Evanjeliové rady totiž menia autentické ľudské hodnoty a túžby, ale aj relativizujú to, čo je ľudské, „poukazujúc na Boha ako na absolútne dobro“¹⁴. Okrem toho zasvätený život má zviditeľniť skutočnosť, že evanjeliové posolstvo má značný dopad na spoločenský život našej doby a je pochopiteľný aj pre toho, kto žije v súťaživej spoločnosti, akou je tá naša. A nakoniec úlohou zasväteného života je dosvedčovať, že svätosť je najvyššia perspektíva, ktorou možno humanizovať človeka a dejiny: je to plán, s ktorým sa každý môže stotožniť.¹⁵

Charizmatická cirkularita

13. V akej miere zasvätené osoby radikálne žijú záväzky zasvätenia, v takej miere komunikujú bohatstvá svojho špecifického povolania. Na druhej strane táto komunikácia pomáha tomu, kto ju prijíma, bohato odpovedať účasťou svojho osobného daru a svojím špecifickým povolaním. Toto „porovnávanie sa a delenie sa“ s Cirkvou a so svetom je veľmi

dôležité pre vitalitu rôznych rehoľných chariziem a pre ich interpretáciu v súlade s dnešným kontextom a s náležitými duchovnými koreňmi. Ide o princíp charismatickej cirkularity, vďaka ktorej sa charizma určitým spôsobom vracia tam, kde vznikla bez toho, aby sa jednoducho opakovala. Týmto spôsobom sa samotný zasvätený život obnovuje prostredníctvom počúvania a čítania znakov čias a pri tvorivej a činorodej vernosti svojim koreňom.

Konstruktívny dialóg v minulosti a súčasnosti

14. Platnosť tohto princípu potvrdzujú aj dejiny: zasvätený život vždy budoval konštruktívny dialóg s okolitou kultúrou tým, že na ňu niekedy apeloval a ju provokoval, inokedy ju bránil a ochraňoval, no v každom prípade od nej prijímal podnety a otázky, čo vždy vyústilo do konfrontovania, ktoré v niektorých prípadoch bolo dialektické, no vždy plodné. Toto konfrontovanie má pokračovať aj v týchto časoch obnovy zasväteného života a kultúrnej dezorientácie, ktorá by mohla frustrovať nezničiteľnú potrebu ľudského srdca po pravde.

V Cirkvi – spoločenstve

Cirkev – tajomstvo spoločenstva

15. Cirkev pod vedením Ducha Svätého prehĺbila svoju ekleziálnu skutočnosť ako tajomstvo spoločenstva a čoraz viac chápe samu seba ako putujúci Boží ľud a zároveň ako Kristovo telo, ktorého údy sú navzájom medzi sebou a s hlavou prepojené.

Pre pastoračnú oblasť je to veľká výzva, ktorá sa predstavuje na začiatku nového tisícročia – byť vernými Božiemu plánu a hlbokým očakávaniam sveta: vytvoriť „z Cirkvi dom a školu spoločenstva“¹⁶. V prvom rade treba podporovať a rozvíjať spiritualitu spoločenstva, schopného stať sa výchovným princípom v rozličných prostrediach, v ktorých sa ľudská osoba formuje. Túto spiritualitu možno nadobudnúť tak, že osoba upriami svoj pohľad srdca na tajomstvo Najsvätejšej Trojice, ktorej svetlo sa odzrkadľuje na tvári každej osoby, ktorú treba prijať a vážiť si ju ako dar.

Zasvätené osoby v Cirkvi – spoločenstve

16. Vďaka hodnotám spoločenstva zasvätené osoby majú možnosť znovu objaviť v Božom ľude vzájomný vzťah k iným povolaniam. Ich povolaním je, aby v Cirkvi osobitným spôsobom vyjadrili, že účasť na trojičnom spoločenstve môže zmeniť ľudské vzťahy a vytvoriť nový druh solidarity. Tým, že sa zasvätené osoby rozhodli žiť pre Boha a z Boha, stotožňujú sa s úlohou vyznávať silu zmierujúcej činnosti milosti, ktorá prekonáva deštruktívne dynamizmy ľudského srdca.

Dynamizmus osobitnej charizmy

17. Zasvätené osoby vďaka svojmu povolaniu a akejkol'vek špecifickej charizme, ktorou sa líšia od druhých, sú povolané stať sa odborníkmi spoločenstva a budovať ľudské a duchovné putá, ktoré umožnia vzájomnú výmenu medzi všetkými členmi Božieho ľudu. Uznanie rôznorodosti foriem povolaní v Cirkvi dáva nový význam prítomnosti zasvätených osôb na poli školskej výchovy. Škola je pre nich miestom poslania, na ktorom sa uskutočňuje prorocká úloha, ktorú pri krste prijali, a podľa ktorej budú žiť vychádzajúc z požiadaviek radikálnosti vlastnej evanjeliovým radám. Dar špecifického zasvätenia, ktorý prijali, im umožní vidieť v škole a vo výchovnej práci plodnú brázdú, v ktorej Božie kráľovstvo môže vzrastať a prinášať ovocie.

Zasvätená osoba vychováva...

18. Táto angažovanosť dokonale zodpovedá povahe a zámerom samotného zasväteného života a uskutočňuje sa podľa dvojakeho spôsobu, výchovného a formačného, ktorý sprevádza rast jednotlivcej zasvätenej osoby. Zasvätený muž a zasvätená žena prostredníctvom

školy vychovávajú, mladému človeku pomáhajú spoznať vlastnú totožnosť a zviditeľniť tie autentické potreby a túžby, ktoré má každý človek a ktoré často zostávajú neznáme alebo podcenené: sú to smäd po autentickosti a čestnosti, lásky a vernosti, pravdy a dôslednosti, šťastia a plnosti života. Tieto túžby v poslednej analýze sa zlučujú do najvyššej ľudskej túžby: vidieť Božiu tvár.

...formuje

19. Druhý spôsob je spojený s formáciou. Škola formuje, keď ponúka presný návrh, ktorým možno tieto túžby uskutočniť, a nedovolí, aby prišlo k ich deformácii alebo aby boli čiastočne či slabo uspokojené. Zasvätené osoby, ktoré sú v škole Pána, svedectvom vlastného života predkladajú takú formu existencie, ktorá sa necháva inšpirovať Kristom, aby aj mladý človek mohol zažiť slobodu Božieho dieťaťa, opravdivú radosť a autentickú realizáciu, ktoré vznikajú z prijatia Otcovho zámeru. Prítomnosť zasvätených osôb v škole je prozreteľným poslaním v súčasnom kontexte, v ktorom sa zdá, že sú výchovné ponuky čoraz chudobnejšie a ašpirácie človeka čoraz viac zostávajú nenaplnené.

...v škole – výchovnom spoločenstve

20. Zasvätené osoby si pre seba vo výchovnom školskom kolektíve nepotrebujú rezervovať výhradné úlohy. Osobitosť zasväteného života spočíva v tom, že je znakom, pamiatkou a proroctvom evanjeliových hodnôt. Jeho charakteristickým prvkom je „vydávať na poli výchovy radikálne svedectvo o dobrách Božieho kráľovstva“¹⁷ v spolupráci s laikmi, ktorí sú vo svete povolani vyjadriť skutočnosť Božieho vtelenia uprostred nás, to jest „hlbokú závislosť pozemských skutočností od Boha v Ježišovi Kristovi“¹⁸.

Valorizovať špecifickosť všetkých povolani, prítomných vo výchovnom spoločenstve

21. Rozličné povolania sú v službách rastu Kristovho tela a jeho poslania vo svete. Z evanjeliového svedectva podľa vlastnej formy každého povolania vzniká dynamizmus vzájomnej pomoci integrálne prežívať stotožnenie sa s tajomstvom Krista a Cirkvi v jeho rôznorodých rozmeroch. Ide o podnet, aby každý objavil evanjeliové bohatstvo vlastného povolania a vo vzťahu k iným formám povolania bol za ne Bohu vďačný.

Vzájomnosť povolani, vďaka ktorej sa možno vyhnúť či už námietkam alebo schvaľovaniu, sa javí ako mimoriadne plodná perspektíva, ktorá môže obohatiť ekleziálnu hodnotu výchovného spoločenstva. V ňom totiž rôzne povolania rozvíjajú službu, prostredníctvom ktorej sa uskutočňuje kultúra spoločenstva. Sú to súbežné, odlišné a vzájomné cesty, ktoré spolupôsobia pri plnom uskutočňovaní charizmy chariziem: lásky.

Pred svetom

Odôvodniť nádej

22. Zasvätené osoby, zaangažované vo výchovnom poslaní v škole, sú si vedomé, že žijú v čase, plnom výziev a nových možností, čo ich pobáda zveľadiť prijatý dar tým, že zdôvodňujú nádej, ktorá ich povzbudzuje. Táto nádej, ovocie viery v Boha dejín, sa opiera o slovo a život Ježiša Krista, ktorý žil vo svete bez toho, aby bol zo sveta. Ten istý postoj žiada od každého, kto ho nasleduje: žiť a pracovať v dejinách a pritom sa do nich neuzavrieť. Nádej si vyžaduje začlenenie sa do sveta, ale aj odstup od neho; vyžaduje si proroctvo a po každý raz sa v ňom buď angažovať alebo od neho odstúpiť, čím vychováva k slobode Božích detí v kontexte, ktorý ovplyvňuje a vedie k novým formám otroctva.

Rozpoznávanie a kontemplatívny pohľad

23. Takáto prítomnosť v dejinách sveta si vyžaduje schopnosť rozpoznávania. Vzniká z každodenného počúvania Božieho slova a umožňuje interpretovať udalosti a stať sa, povedali by sme, kritickým svedomím. Čím viac bude táto zaangažovanosť hlbšia a autentickájšia, tým viac bude možné zachytiť činnosť Ducha Svätého v živote osôb

a v dejinných udalostiach. Táto schopnosť nachádza svoj základ v kontemplácii a v modlitbe, ktoré umožňujú pozerat' sa na osoby a veci z Božej perspektívy. Je to opak povrchného pohľadu a aktivizmu, neschopného pozastaviť sa pri tom, čo je dôležité a podstatné. Keď chýba kontemplácia a modlitba – a zasvätené osoby nie sú zbavené tohto rizika – ubúda aj odhodlanie ohlasovať evanjelium, schopnosť bojovať za život a záchranu človeka.

V škole vychovávať k tichu a strenutiu s Bohom

24. Keď zasvätené osoby veľkodušne a s nadšením žijú vlastné povolanie, vnášajú do školy skúsenosť vzťahu k Bohu, zakorenenú v modlitbe, Eucharistii, sviatosti zmierenia a v spiritualite spoločenstva, ktorá charakterizuje život rehoľnej komunity. Evanjeliový postoj, ktorý z toho vyplýva, pomáha osobám nadobudnúť schopnosť rozpoznávať a formovať sa ku kritickému mysleniu, čo je základným a nevyhnutným prvkom výchovného procesu. Akúkoľvek špecifickú úlohu zasvätené osoby v škole vykonávajú, ich prítomnosť v škole podporuje kontemplatívny rozmer: vychovávajú k tichu, ktoré umožňuje počúvať Boha, všímať si iných, vnímať skutočnosť a tvorstvo, čo nás obklopuje. Keďže zasvätené osoby smerujú k tomu, čo je podstatné, vzbudzujú potrebu po opravdivých strenutiach, obnovujú schopnosť zaujímať sa o blížneho a sa oň starať.

Žiť evanjelium radikálne

25. Vďaka svojej totožnosti zasvätené osoby sú „živou spomienkou na život a pôsobenie Ježiša ako vteleného Slova v jeho vzťahu k Otcovi a bratom“¹⁹. Prvý a základný prínos, ktorý zasvätené osoby môžu vnieť do výchovného poslania v škole, je evanjeliová radikálnosť ich života. Takýto spôsob existencie, založenom na veľkodušnej odpovedi Božiemu volaniu, sa pre všetkých členov výchovného spoločenstva a podľa vlastného životného stavu stáva výzvou prežívať vlastný život ako odpoveď Bohu.

a svedčiť svojím čistým, chudobným a poslušným životom

26. Z tejto perspektívy zasvätené osoby dosvedčujú, že čistota srdca, tela, života je plným a silným prejavom totálnej lásky k Bohu, ktorá umožňuje osobe byť úplne slobodnou, naplnenou hlbokou radosťou a otvorenou pre poslanie. Týmto spôsobom zasvätené osoby napomáhajú chlapcom a dievčatám plne rozvíjať vlastnú schopnosť milovať a nadobúdať integrálnu zrelosť svojej osobnosti. Ide o veľmi dôležité svedectvo pred kultúrou, ktorá sa čoraz viac snaží banalizovať ľudskú lásku a uzatvárať sa pred životom. V spoločnosti, v ktorej všetko musí byť čoraz viac zaručené, zasvätené osoby si svojou slobodne zvolenou chudobou volia taký životný štýl, ktorý je striedmy a nenáročný, usilujú sa o správny vzťah k veciam a zverujú sa Božej prozreteľnosti. Sloboda od vecí im umožňuje byť bezpodmienečne disponovanými pre výchovnú službu mládeži: takto sa stávajú znakom veľkodušnej Božej lásky vo svete, v ktorom, zdá sa, materializmus a vlastníctvo majú prevahu nad bytím. A tým, že žijú v duchu poslušnosti, všetkým pripomínajú zvrchovanosť jediného Boha a proti pokušeniu ovládania odpovedajú postojom viery, ktorá sa stavia proti rôznym formám individualizmu a samolúbosti.

vyjadriť vlastné sebadarovanie

27. Ako Ježiš vo vzťahu k svojim apoštolom, podobne aj zasvätené osoby žijú svoje sebadarovanie v prospech príjemcov poslania: na prvom mieste sú to žiaci a žiačky, ale aj rodičia a ďalší vychovávatelia a vychovávateľky. Takýto prístup im pomáha prežívať modlitbu a každodennú odpoveď na nasledovanie Krista a stať sa čoraz vhodnejšími prostriedkami Božieho pôsobenia, ktoré sa uskutočňuje ich sprostredkovaním. Povolanie angažovať sa v škole s úplnou odovzdanosťou a opravdivou slobodou spôsobuje, že sa zasvätení muži a zasvätené ženy stávajú živými svedkami Pána, ktorý sa obetuje za všetkých. Táto bezhraničná nezištnosť daru a lásky pôsobí tak, že sa ich sebadarovanie teší veľkej úcte bez ohľadu na zameranie ich služby.²⁰

s pohľadom zameraným na Máriu

28. Zasvätené osoby nachádzajú v Panne Márii vzor, ktorým sa môžu inšpirovať vo vzťahu k Bohu a pri prežívaní ľudských dejín. Panna Mária predstavuje ikonu prorockej nádeje svojou schopnosťou prijať Slovo a vo svojom srdci dlho o ňom rozjímať, interpretovať dejiny podľa Božieho plánu, kontemplovať Boha prítomného a pôsobiaceho v čase. Z jej pohľadu preniká múdrosť, ktorá zjednocuje do harmónie extázu stretnutia s Bohom a najväčší kritický realizmus voči svetu. Magnifikat je výnimočným proctvom Panny Márie, ktorý stále nanovo zaznieva v duchu zasvätenej osoby ako neustála oslava Pána, ktorý sa skláňa k malým a chudobným, aby ich obdaroval životom a milosrdenstvom.

II. SÚČASNÉ VÝCHOVNÉ POSLANIE ZASVÄTENÝCH OSÔB

29. Profil zasvätených osôb jasne poukazuje nato, že výchovné angažovanie sa v škole je v súlade s povahou zasväteného života. Totiž „zasvätené osoby sú schopné rozvinúť v tejto oblasti obzvlášť výraznú službu, vďaka ich osobitným skúsenostiam s darom Ducha Svätého, ich starostlivému počúvaniu Božieho slova, ich neustálemu cvičeniu rozlišovania a bohatému dedičstvu tradícií nahromadených od založenia ich inštitútov“²¹. Preto má zasvätený život urobiť určité kroky: na jednej strane nevyhnutne treba „podporiť obnovený záväzok v oblasti kultúry, ktorý sa snaží pozdvihnúť úroveň osobnej prípravy“²², na strane druhej má pokračovať v neustálej konverzii s cieľom nasledovať Krista, ktorý je cesta, pravda a život (porov. Jn 14, 6). Je to nepohodlná a namáhavá cesta, ktorá však umožňuje prijať výzvy prítomnej chvíle a prevziať výchovné poslanie, ktoré mu Cirkev zverila. Kongregácia pre katolícku výchovu si je vedomá, že nemôže obsiahnuť celú šírku problému, preto jej zámerom je pozastaviť sa a brať do úvahy iba niektoré prvky tohto posolania. Predovšetkým chce uvažovať o troch špecifických prínosoch prítomnosti zasvätených osôb v školskej výchove: v prvom rade je to prepojenie výchovy s evanjelizáciou; potom formácia k „vertikálnemu vzťahu“, to je otvorenosť voči Bohu; a nakoniec formácia k „horizontálnemu vzťahu“, to je iného prijatie a s ním spolunažívanie.

Vychovávateľa – povolanie evanjelizovať

„Chod'te... a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu“ (Mk 16, 15)

Výchovná skúsenosť zasvätených osôb

30. „Svätá matka Cirkev dostala od svojho Božského zakladateľa poverenie zvestovať tajomstvo spásy všetkým ľuďom a všetko obnoviť v Kristovi. Aby však toto poslanie splnila, musí venovať pozornosť životu človeka v jeho celistvosti, teda i pozemskému životu, nakoľko súvisí s nebeským povolaním. Práve preto má Cirkev svoj podiel aj na pokroku a rozvoji výchovy“²³. Angažovať sa vo výchove na katolíckych školách alebo na školách iného zamerania je pre zasvätené osoby životným povolaním a voľbou, cestou k svätosti, požiadavkou spravodlivosti a solidarity najmä voči najchudobnejším chlapcom a dievčatám, ktorých ohrozujú rôzne formy deviácií a nebezpečenstiev. Zasvätené osoby svojím výchovným poslaním v škole prispievajú, aby chlieb kultúry dostal ten, kto ho najviac potrebuje. Oni totiž v kultúre vidia základnú podmienku, aby sa osoba mohla integrálne realizovať, dosiahnuť úroveň života v súlade s jej dôstojnosťou a otvoriť sa stretnutiu s Kristom a evanjeliom. Takéto angažovanie sa je zakorenené v dedičstve pedagogickej múdrosti, ktorá umožňuje znovu potvrdiť hodnotu sily výchovy, ktorá môže pomôcť osobe vyzrievať, priblížiť ju k viere a odpovedať na výzvy súčasnej zložitej spoločnosti.

Zoči-voči súčasným výzvam

Proces globalizácie

31. Charakteristickým prvkom horizontu nového storočia je proces globalizácie. Ide o fenomén, ktorého dynamika je zložitá. Jeho účinky sú pozitívne, ako napríklad možnosť stretnutia medzi národmi a kultúrami, ale aj negatívne aspekty, s rizikom, že spôsobia ďalšie nerovnosti, nespravodlivosti a odsúvania na okraj spoločnosti. Rýchlosť a zložitosť zmien, spôsobených globalizáciou, sa odzrkadľujú aj v škole ktorá riskuje, že bude vystavená manipuláciám požiadaviek výrobo-ekonomických štruktúr alebo ideologických predsudkov politických hier, ktoré zatievajú jej výchovnú úlohu. Táto situácia pobáda školu, aby dôrazne presadila svoju osobitnú úlohu byť podnetom reflexie a kritického prístupu. Z dôvodu vlastného povolania zasvätené osoby sa angažujú v prospech dôstojnosti ľudskej osoby a s inými spolupracujú, aby sa škola stala miestom integrálnej výchovy, evanjelizácie a osvojenia si životodarného dialógu medzi osobami odlišných kultúr, náboženstiev a spoločenských prostredí.²⁴

Nové technológie

32. Rastúci rozvoj a rozšírenosť nových technológií ponúkajú prostriedky, ktoré ešte pred pár rokmi boli nepredstaviteľné, no vzbudzujú však aj otázky ohľadom budúcnosti ľudskeho rozvoja. Šírka a hĺbka technologických inovácií sa týkajú procesov prístupu k vede, k socializácii, vzťahu k prírode a naznačujú radikálne zmeny v širokých sektoroch života ľudstva, ktoré nie vždy sú pozitívne. Zasvätené osoby nemôžu cúvnuť pred úlohou pýtať sa, aký dopad majú tieto technológie na osoby, spôsoby komunikácie, budúcnosť spoločnosti.

Úloha školy

33. Pri formácii osobnosti nových generácií škola zohráva v kontexte týchto zmien dôležitú úlohu. Zodpovedné používanie nových technológií, najmä internetu, si vyžaduje primeranú etickú formáciu.²⁵ Zasvätené osoby spolu s tými, čo pracujú v škole, cítia potrebu poznať procesy, reč, príležitosti a výzvy nových technológií, no predovšetkým stať sa vychovávateľmi komunikácie, aby sa tieto technológie používali rozvážne a v duchu rozlišovania.²⁶

...pre budúcnosť človeka

34. Medzi výzvy, s ktorými sa musí súčasná spoločnosť konfrontovať, patria ohrozenie života a rodiny, genetická manipulácia, rastúce znečistenie, drancovanie prirodzených zdrojov, nevyriešená dráma zaostalosti a chudoby, ktoré sužujú celé národy južnej zemegule. Sú to životne dôležité otázky pre všetkých, ku ktorým treba pristupovať zodpovedne a z hľadiska širšieho pohľadu, podporujúc chápanie života, ktoré rešpektuje dôstojnosť človeka a celého tvorstva. To znamená, že treba formovať osoby, schopné dominovať a meniť procesy a prostriedky v humanizujúcom a solidárnom zmysle. Túto ustarostenosť zdieľa celé medzinárodné spoločenstvo, ktoré pracuje na tom, aby politika a štátne výchovné programy pomohli v tomto smere rozvíjať formačnú činnosť.²⁷

Explicitná antropologická vízia

Nevyhnutnosť antropologického základu

35. Súčasná zložitá spoločnosť čoraz viac nevyhnutne potrebuje dať jasný antropologický základ formačnému plánu školy.

Ľudská osoba sa definuje na základe racionality, to jest na základe jej inteligentného a slobodného charakteru, a vzťahovosti, to jest na základe vzťahu k iným osobám. Existovať s iným sa týka roviny bytia ľudskej osoby – muža či ženy –, alebo etickej roviny konania. Základ ľudskeho étosu sa nachádza v obraze a podobe Boha, ktorý je spoločenstvom Trojice

osôb. Existencia osoby sa teda javí ako povolanie a úloha existovať jeden pre druhého.

36. Angažovať sa v 21. storočí v spiritualite spoločenstva je prejavom pohľadu na ľudskú osobu, stvorenú na Boží obraz. Takýto prístup vrhá nové svetlo na tajomstvo muža a ženy. Ľudská osoba zakúša vlastnú ľudskosť v miere, v akej je schopná mať účasť na ľudskosti iného človeka, nositeľa originálneho a neopakovateľného plánu. Ide o projekt, ktorého realizácia sa môže uskutočniť iba v kontexte vzťahu a dialógu s iným „ty“ v rámci reciprocity a otvorenosti voči Bohu. Takto chápaná reciprocita je základom sebadarovania a blízkosti ako solidárna otvorenosť voči každej osobe. Opravdivé korene tejto blízkosti sa nachádzajú v tajomstve Krista, vteleného Slova, ktoré sa chcelo stať blížnym človeku.

V horizonte úplného humanizmu

37. Zoči-voči ideologickému pluralizmu a bujneniu „vied“, zasvätení muži a zasvätené ženy ponúkajú víziu úplného humanizmu,²⁸ otvoreného Bohu, ktorý miluje každého človeka a povoláva ho, aby sa stal „podobným obrazu jeho Syna“ (Rim 8, 29). Tento Boží plán je srdcom kresťanského humanizmu: „Kristus v úplnej miere odhaľuje človeka človeku a dáva mu najavo vznešenosť jeho povolania“²⁹. Tvrdenie o veľkosti ľudskej bytosti neznamená ignorovať jej krehkosť: Boží obraz, odzrkadľujúci sa v osobách, je totiž deformovaný hriechom. Ilúzia, že sa človek dokáže zbaviť každej závislosti, ba aj Boha, sa vždy mení na nové formy otroctva, násilia a útlaku. Túto pravdu potvrdzuje skúsenosť každej ľudskej bytosti; potvrdzuje ju aj krv, ktorá bola vyliata v mene ideológií a režimov, ktoré chceli vytvoriť nové ľudstvo bez Boha.³⁰ Kým sloboda, ak chce byť opravdivá, musí sa konfrontovať s pravdou o človeku, ktorého plnosť zjavil Kristus, a smerovať k oslobodeniu všetkého, čo popiera jeho dôstojnosť a nedovolí mu dosiahnuť vlastné dobro i dobro iných.

Svedkovia pravdy o ľudskej osobe

38. Zasvätené osoby sa usilujú byť v škole svedkami pravdy o človeku a transformujúcej sily Ducha Svätého. Svojím životom dosvedčujú, že viera prežaruje celé výchovné pole, pozdvihujúc a posilňujúc ľudské hodnoty. Prioritnou úlohou najmä katolíckej školy je „poukázať“ v rámci samotného školského vzdelania na kresťanskú víziu sveta, života, kultúry a dejín.³¹

prostredníctvom kultúry

39. Súčasný pedagogický kontext má skôr sklon odstaviť humanistický a duchovný rozmer vedy a rôznych školských disciplín na vedľajšiu koľaj. Preto je dôležité znovu potvrdiť platnosť tohto rozmeru. Prostredníctvom štúdia a bádania osoba zdokonaľuje samu seba a vlastnú ľudskosť. Štúdium sa stáva cestou osobného stretnutia s pravdou, „miestom“ stretnutia s Bohom. V tejto perspektíve veda môže napomôcť motivácii ľudskej existencie, otvoriť sa a hľadať Boha, môže byť veľkou skúsenosťou slobody, keď ide o pravdu, môže sa dať do služieb vyzrievania a rozvoja ľudskosti jednotlivca a celého spoločenstva.³² Takáto zaangažovanosť si od zasvätených osôb vyžaduje precízne prehodnotenie kvality ich výchovnej ponuky, ako aj stálu pozornosť voči vlastnej kultúrnej a odbornej formácii.

a angažovania sa na poli neformálnej výchovy

40. Ďalším dôležitým poľom evanjelizácie a humanizácie je neformálna výchova tých, ktorí nemali prístup k normálnemu školskému vzdelaniu. Zasvätené osoby si uvedomujú, že majú byť prítomné v ľudovom prostredí a podporovať v ňom inovačné projekty. Práve najchudobnejším chlapcom a dievčatám treba poskytnúť možnosť, aby dostali primeranú formáciu, sledujúcu mravný, duchovný a náboženský rast, schopnú rozvíjať spoločenský rozmer a prekonávať diskrimináciu. Nejde o žiadnu novotu, pretože výchova ľudových vrstiev vždy bola prioritou rôznych rehoľných rodín. Ide skôr o to, aby sa pozornosť, ktorá nikdy nechýbala, zamerala na primerané spôsoby a plány výchovy.

Vychovávateľa – povolanie sprevádzať k Inému

„Chceli by sme vidieť Ježiša” (Jn 12, 21)

Dynamizmus reciprocity

Vo výchovnej komunite

41. Výchovné poslanie sa uskutočňuje v spolupráci s viacerými subjektmi - žiakmi, žiačkami, rodičmi, učiteľmi, s nevyučujúcim personálom a zriaďovateľom školy - ktorí tvoria výchovné spoločenstvo. Ono má možnosť vytvoriť také prostredie života, v ktorom autentické medziľudské vzťahy rôznych členov dokážu hodnoty sprostredkovať. Jeho najvyšším cieľom je integrálna výchova osôb. Z tohto zorného uhla zasvätené osoby môžu ponúknuť svoju skúsenosť dokonalého spoločenstva, ktorým sa ich komunitný život vyznačuje. Totiž tým, že sa angažujú žiť a komunikovať v školskom spoločenstve spiritualitu spoločenstva prostredníctvom konštruktívneho dialógu, ktorý dokáže zosúladiť odlišnosti, budujú prostredie, zakorenené v evanjeliových hodnotách pravdy a lásky. Týmto spôsobom sú zasvätené osoby kvasom, ktorý dokáže vytvárať hlboké a výchovne zamerané vzťahy. Pri realizácii výchovného projektu podporujú solidaritu, vzájomnú valorizáciu a spoluzodpovednosť, a najmä explicitne vydávajú kresťanské svedectvo tým, že komunikujú svoju skúsenosť s Bohom, evanjeliové posolstvo, a predovšetkým delia sa s vedomím, že sú nástrojmi Boha a Cirkvi, nositeľmi charizmy, ktorá je v službách všetkých.

Z hľadiska Cirkvi ako spoločenstva

42. Úloha komunikovať spiritualitu spoločenstva v školskom prostredí má svoje opodstatnenie v skutočnosti, že osoba je súčasťou Cirkvi – spoločenstva. Preto sa zasvätené osoby, zaangažované do výchovného poslania, majú prostredníctvom svojej charizmy integrovať do pastorácie miestnej cirkvi. Oni totiž vykonávajú ekleziálne poslanie, ktoré je v službách konkrétneho spoločenstva a v spojení s diecéznym ordinárom. Z toho dôvodu aj rozličné rehoľné rodiny, ktorým Cirkev zverila spoločné výchovné poslanie, majú medzi sebou spolupracovať a navzájom vytvárať väčšiu súčinnosť. Ona nielenže ponúka kvalifikovanejšiu výchovnú službu, ale umožňuje, aby aj iní mali podiel na charizme, čo je na osoh celej Cirkvi. Preto hlboké duchovné spoločenstvo, ktoré majú zasvätené osoby prežívať, má mať oveľa širší dopad, než je samotná rehoľná rodina alebo vlastný inštitút. Ba tým, že sa zasvätené osoby otvoria spoločenstvu s inými formami zasvätenia, môžu „znovu objaviť spoločné evanjeliové korene a spolu pochopiť s väčšou jasnosťou krásu ich vlastnej identity v rôznosti chariziem“⁴³ ako ratolestí jediného viniča.

Rozmer vzťahov

Podporiť opravdivé vzťahy

43. Výchovné spoločenstvo vyjadruje rozmanitosť a krásu rôznych povolaní ako aj plodnosť vo výchovnej i pedagogickej rovine, čím obohacuje život školskej inštitúcie.

Snaha podporovať a vytvárať autentické vzťahy s mladíkmi a dievčatami sú bezpochyby prvky, ktorých rast môže napomáhať prítomnosť zasvätených osôb v škole, chápanej ako mikrokozmos, v ktorom sa kladú základy ich zodpovedného začlenenia sa do makrokozmu spoločnosti. Musíme však konštatovať, že aj v škole sa niekedy postupne zhoršujú medziľudské vzťahy z dôvodu „sfunkcionalizovania“ rolí, uponáhľanosti, námahy a iných prvkov, ktoré spôsobujú konfliktné situácie. Zorganizovať školu ako cvičisko, v ktorom sa jednotlivci učia vytvárať kladné vzťahy s rôznymi členmi a hľadať pokojné riešenia konfliktov, je základným cieľom nielen výchovného spoločenstva, ale aj podstatným prvkom pri budovaní pokojnej a zjednotenej spoločnosti.

Vychovávať k vzájomnosti

44. V škole sú zvyčajne prítomní chlapci a dievčatá, muži a ženy, ktorí vyučujú alebo pracujú v administratíve. Ak sa do úvahy berie unidálny rozmer ľudskej osoby, vzniká požiadavka vychovávať k vzájomnému uznaniu, úcte a zvyšovaniu hodnoty odlišnosti. Skúsenosť vzájomnosti muža – ženy sa môže zdať paradigmatická pri pozitívnych postojoch, ako sú napríklad vedomie, že každá osoba môže prijímať a dávať, ochota iného prijať, schopnosť viesť pokojný dialóg a možnosť napraviť chybu a vysvetliť vlastné životné skúsenosti práve vtedy, keď ich človek inému tlmočí, alebo ich porovnáva so skúsenosťou inej osoby.

Prostredníctvom plnohodnotných vzťahov

45. Vzájomné pôsobenie pri recipročných vzťahoch môže byť z hľadiska rolí asymetrické, ako to nevyhnutne vyplýva z výchovného vzťahu, no nemusí to platiť z hľadiska dôstojnosti a originality každej ľudskej osoby. Vedomosti možno lepšie nadobudnúť vtedy, keď vzájomné výchovné pôsobenie, bez neprimeraného nadsadzovania rolí, prebieha v rovine, ktorá plne uznáva rovnosť dôstojnosti každej ľudskej osoby. Týmto spôsobom možno formovať osobnosti, schopné nadobudnúť vlastný názor o živote a zdôvodniť svoje životné voľby. Angažovanosť rodín a učiteľského personálu vytvára atmosféru dôvery a úcty, čo napomáha rozvíjať schopnosť viesť dialóg a pokojne spolunažívať pri hľadaní toho, čo podporuje rast spoločného dobra.

Výchovné spoločenstvo

Vytvoriť výchovné prostredie

46. Na základe vlastnej skúsenosti komunitného života zasvätené osoby majú výhodnejšie podmienky, vďaka ktorým môžu spolupracovať pri uskutočňovaní výchovného plánu školskej inštitúcie, ktorá má podporiť zrod opravdivého spoločenstva. Zasvätené osoby totiž ponúkajú alternatívny model spolunažívania líšiaci sa od modelu spoločnosti, ktorá sa riadi skôr podľa zmýšľania masy a individualizmom. Zasvätené osoby sa spolu so svojimi laickými kolegami a kolegyňami konkrétnym spôsobom angažujú, aby sa škola stala miestom stretania, počúvania, komunikácie, v ktorom žiaci a žiačky prospešne zažívajú hodnoty. Cielene usmerňujú pedagogické rozhodnutia tak, aby sa prekonal individualistický protagonizmus, namiesto súťaživosti podporujú solidaritu, pomáhajú chudobným namiesto, aby ich vytlačali na okraj spoločnosti, namiesto nezáujmu uprednostňujú zodpovednú účasť.

Vedomí si úlohy rodiny

47. Rodina je prvá zodpovedná za výchovu detí. Zasvätené osoby sa usilujú doceniť prítomnosť rodičov vo výchovnom spoločenstve a vytvoriť s nimi autentický vzájomný vzťah. Cieľom účasti v rôznych orgánoch, na osobných stretnutiach a iných iniciatív je, aby sa rodičia aktívnejšie zapojili do života školy a vplývali na jej výchovnú úlohu. Vzhľadom na mnohé ťažkosti, s ktorými sa rodina stretáva, dnes je oveľa naliehavejšie potrebné uznať jej úlohu než tomu bolo v minulosti. Keď sa vo svedomiach zatemní pôvodný Boží plán o rodine, spoločnosti to spôsobí nevyčísľiteľné škody a poškodené je aj právo detí žiť v okolnostiach ľudskej lásky. Naopak, keď sa v rodine odzrkadľuje Boží plán, stáva sa „dielňou“, v ktorej sa prežíva láska a opravdivá solidarita.³⁴

Túto pravdu hlásajú zasvätené osoby; ona sa však netýka iba veriacich, ale je dedičstvom ľudstva, vpísaným do ľudského srdca. Možnosť stretať sa s rodinami detí a mladých žiakov je vhodnou príležitosťou na to, aby sa spolu s nimi prehĺbili významné témy, ktoré sa týkajú ľudskej lásky a prirodzenosti rodiny a zdôvodnili prezentovaný životný svetonázor, konfrontujú ho s tými, ktoré majú mnohokrát prevahu.

Dôležitosť bratstva ako prorockého znaku

48. Zasvätení muži a zasvätené ženy tým, že svedčia o Kristovi a žijú životom komúnie, ktorý

ich charakterizuje, ponúkajú výchovnému spoločenstvu prorocký znak bratstva a sesterstva. Komunitný život, keď je popretkávaný hlbokými vzťahmi, „je prorocťvom činu v spoločnosti, ktorá pociťuje hlbokú, i keď niekedy neuvedomelú túžbu po bratstve bez hraníc“³⁵. Toto presvedčenie sa zviditeľňuje pri snahe kvalifikovať život komunity ako miesto rastu osôb a vzájomnej pomoci pri hľadaní a plnení spoločného poslania. V tomto smere je dôležité, aby iní jasne vnímali znak bratstva a sesterstva v každej chvíli života školského spoločenstva.

Spolupráca s inými výchovnými inštitúciami

49. Výchovné spoločenstvo uskutočňuje svoje ciele v súčinnosti s inými výchovnými inštitúciami, ktoré pôsobia na miestnej úrovni. Koordinácia školy s inými výchovnými zariadeniami a pri širšom okruhu komunikácie podporuje proces osobného, odborného a sociálneho rastu žiakov poskytujúc integrálnym spôsobom pluralitu ponúk. Výchovné spoločenstvo mladým predovšetkým pomáha, aby sa vyhli rôznym vplyvom, najmä masmédií, nestali sa jednoduchými a pasívnymi konzumentami, ale partnermi s kritickým postojom, ktorí dokážu pozitívne vplyvať na verejnú mienku a na samotnú kvalitu informácie.

Na ceste za Iným

Životný štýl ako výzva

50. Život výchovného spoločenstva, ktoré sa prostredníctvom prínosu rôznych odborných disciplín vied seriózne usiluje hľadať pravdu, má neustále vyzrievať v reflexii a nemá sa uspokojiť s dosiahnutými akvizíciami, ale klásť si otázky, týkajúce sa existenciálnej roviny. Zasvätené osoby svojou prítomnosťou v takomto kontexte ponúkajú osobitný prínos vlastnej totožnosti a povolania. Mladí v nich, mnohokrát nevedomky, túžia objaviť svedectvo života, ktorý prežívajú ako odpoveď na povolanie, ako cestu k Bohu, ako vyhľadávanie znakov, cez ktoré sa Boh stáva prítomným. Oni očakávajú, že uvidia osoby, ktoré na iných apelujú, aby si položili vážne otázky a objavili najhlbší zmysel ľudskej existencie a dejín.

Usmerniť pri hľadaní zmyslu

Rozvíjať schopnosť hľadať

51. Stretnutie s Bohom je vždy osobnou udalosťou, odpoveďou na dar viery, ktorá je svojou prirodzenosťou slobodným činom. Škola, vrátane aj tej katolíckej, od žiakov nevyžaduje, aby vieru prijali, no môže ich na tento krok pripraviť. Prostredníctvom výchovného plánu možno vytvoriť podmienky na to, aby osoba mohla rozvíjať sklon k bádaniu a pomáhala sa jej objaviť tajomstvo svojho bytia a okolitú skutočnosť, až kým nedosiahne prah viery.

Tým, ktorí sa rozhodli k tomuto kroku, sa poskytujú potrebné prostriedky na to, aby mohli aj naďalej prehĺbiť skúsenosť viery prostredníctvom modlitby, sviatostí, stretnutia s Kristom v Božom slove, Eucharistii a v udalostiach ľudí.³⁶

Vychovávať k slobode

52. Podstatný rozmer cesty hľadania je výchova k slobode, vlastná každej škole, ktorá je verná svojej úlohe. Výchova k slobode je humanizujúcou činnosťou, pretože smeruje k plnému rozvoju osobnosti. Totiž na samotnú výchovu sa treba pozeráť ako na nadobudnutie, rast a vlastnenie slobody. Ide o to, aby bol každý žiak vychovávaný zbavovať sa vplyvov, ktoré mu prekážajú naplno žiť ako osoba, budovať v sebe silnú a zodpovednú osobnosť, schopnú slobodne a dôsledne sa rozhodovať.³⁷

Pripraviť pôdu pre voľbu viery

Vychovávať skutočne slobodné osoby, znamená usmerňovať ich k viere. Hľadanie zmyslu vytvára podmienky pre rozvoj náboženského rozmeru osoby ako zázemia, v ktorom môže voľba kresťanstva vyzrievať a dar viery sa rozvíjať. V škole sa čoraz viac konštatuje, najmä

v západnom svete, že sa náboženský rozmer osoby stal strateným článkom nielen v školskom výchovnom procese, ale aj v tom formačnom, ktorý už prebieha v rodine. Bez neho však výchovný proces vo svojej celistvosti vážne trpí, čo sťažuje akékoľvek hľadanie Boha. To, čo je bezprostredné, povrchné, ľahko prístupné, ale aj „prefabrikované“ vopred dané riešenia, sklon k magickým prvkom a náhradky tajomstva sa usilujú pritiahnúť záujem mladých a nenechávajú priestor pre otvorenosť voči nadprirodzenému. Aj učitelia, ktorí vyhlasujú, že sú neveriaci, uvedomujú si, že je potrebné prinavrátiť sa k náboženskému rozmeru výchovy, ktorá je potrebná pre formovanie osobností, schopných vysporiadať sa so silnými vplyvmi spoločnosti a eticky usmerňovať nové poznatky vedy a techniky.

Štýl výchovy, ktorý apeluje

53. Zasvätené osoby svojím životom, ktorý sa opiera o evanjeliové rady, dokážu v iných vyvolať otázky o Bohu a tajomstve života. Podobné otázky, vyplývajúce z výchovného štýlu, schopného vzbudiť základné otázky o pôvode a zmysle života, vznikajú skôr z otázky prečo a nie z ako. Preto je dôležité prehodnotiť spôsob, akým sa predkladajú obsahy rôznych predmetov, aby žiaci tieto otázky mohli rozvíjať a hľadať na ne primerané odpovede. Na druhej strane chlapcov a dievčatá treba pobádať, aby sa vedeli vyvarovať pred tým, čo sa javí ako samozrejmé a všedné, najmä v oblasti životných rozhodnutí, rodiny a ľudskej lásky. Tento štýl sa tak stáva metodológiou štúdia a hľadania, ktorá vedie k reflexii a rozlišovaniu. Konkrétnym spôsobom sa stáva stratégiou, ktorá v osobe, najmä v prvých rokoch, buduje vnútorný svet, ako miesto, kde možno počúvať Boží hlas, pestovať zmysel pre posvätno, stotožniť sa s hodnotami, dospieť k uznaniu vlastných ohraničení a hriechu, rásť v zodpovednosti za každú ľudskú bytosť.

Vyučovanie náboženstva

Diferencované cesty náboženskej výchovy

54. Osobitnú úlohu v tomto kontexte má vyučovanie náboženstva. Často sú zasvätené osoby, spolu s inými vychovávateľmi, avšak s väčším pocitom zodpovednosti, poverené zaistiť diferencované línie náboženskej výchovy na rôznych druhoch škôl: v niektorých sú kresťanskí žiaci väčšinou, kým v iných majú prevahu iné náboženské spoločenstvá alebo agnostické či ateistické názory.

Kultúrny návrh ponúknutý všetkým...

Ich úlohou je zviditeľniť hodnotu vyučovania náboženstva. Aj keď treba uznať, že vyučovanie náboženstva má inú úlohu na katolíckych školách než na iných, jeho úlohou je otvárať mysle pre pochopenie historickej skúsenosti kresťanstva, spoznať Ježiša Krista a prehĺbiť poznanie jeho evanjelia. V tomto zmysle ho môžeme chápať ako kultúrnu ponuku pre všetkých, odhliadnuc od ich osobného rozhodnutia pre vieru. Kresťanstvo totiž tvorí v mnohých kontextoch duchovný horizont kultúry príslušnosti.

Vyučovanie náboženstva na katolíckych školách

Úlohou vyučovania náboženstva na katolíckych školách je pomôcť žiakom vyzrievať v osobnom náboženskom postoji, ktorý vie rešpektovať a akceptovať názory iných. Týmto spôsobom môžu dospieť k ich rastu a plnšiemu pochopeniu skutočnosti. Dôležité je, aby celé výchovné spoločenstvo, najmä na katolíckych školách, uznalo hodnotu a úlohu vyučovania náboženstva a pomohlo žiakom, aby ho vedeli primerane zhodnocovať. Učiteľ náboženstva, používajúc vhodný spôsob reči, ktorým možno sprostredkovať náboženské posolstvo, má v žiakoch podnecovať snahu prehĺbovať dôležité otázky o zmysle života, významu skutočnosti a zodpovedného angažovania sa, aby ho mohli meniť na základe evanjeliových hodnôt, podporujúc konštruktívne konfrontovanie medzi obsahmi a hodnotami katolíckeho náboženstva a súčasnej kultúry.

Iné formačné možnosti

Spoločenstvo katolíckej školy okrem vyučovania náboženstva ponúka aj iné možnosti, chvíle a cesty, ktorými vychováva k syntéze medzi vierou a kultúrou, vierou a životom.³⁸

Život ako povolanie

Život ako dar a úloha

55. Zasvätené osoby spolu s inými kresťanskými vychovávateľmi dokážu vnímať a valorizovať životný rozmer povolania, ktoré úzko súvisí s výchovným procesom. Totiž život je dar, ktorý sa uskutočňuje slobodnou odpoveďou na osobitné povolanie, ktoré treba objaviť v konkrétnych okolnostiach každodenného života. Starostlivosť o rozmer povolania pomáha osobe interpretovať vlastnú skúsenosť vo svetle Božieho plánu.

Absencia alebo nedostatočnosť pozornosti rozmeru povolania nielenže ochudobňuje chlapcov a dievčatá o pomoc, na ktorú majú právo pri dôležitom rozpoznávaní základných volieb svojho života, ale ochudobňuje aj ľudskú spoločnosť a Cirkev. Tieto potrebujú prítomnosť osôb, schopných stabilne sa venovať službe Bohu, bratom i sestrám, ako aj spoločnému dobru.

Kultúra povolania

Znovu vzbudiť záujem o veľké otázky

56. Podporovať vznik novej kultúry povolania je jednou zo základných zložiek novej evanjelizácie. Jej prostredníctvom treba „nájsť odvahu a chuť na veľké otázky vzťahujúce sa k vlastnej budúcnosti“³⁹. Tieto otázky treba vzbudiť aj prostredníctvom zosobnených výchovných ciest, ktorými možno postupne objaviť životnú existenciu ako Boží dar a úlohu. Tieto cesty môžu byť súčasťou opravdivého projektu vyzrievania povolania, ktorý by smeroval k objaveniu osobitného povolania.

Zasvätené osoby sú zvláštnym spôsobom vyzývané rozvíjať v škole kultúru povolania. Sú znakom nielen konkrétneho povolania pre celý kresťanský ľud, ale aj dynamizmu povolania ako životnej formy, jasne reprezentujúce rozhodnutie toho, kto chce žiť tak, že je pozorný na Božie volanie.

Deliť sa s vlastnou výchovnou charizmou

57. Dnes majú laici čoraz väčší podiel na výchovnom poslaní. „Zatiaľ čo v časoch nedávnej minulosti sa spolupráca chápala ako náhrada úbytku zasvätených osôb potrebných na vykonávanie činností, teraz vyrastá z potreby deliť sa o zodpovednosť nielen vo vykonávaní práce inštitútu, ale najmä v túžbe prežívať špecifické aspekty a momenty spirituality a poslania inštitútu.“⁴⁰ Úlohou zasvätených osôb je teda svedčiť o výchovnej charizme, ktorá ich oduševňuje, a podieľať sa na formácii osôb, ktoré cítia, že sú povolané k tomu istému poslaniu. Aby mohli túto svoju povinnosť plniť, budú si musieť dávať pozor, aby sa nevenovali výlučne akademicko-administratívnym záležitostiam a nenechali sa strhnúť aktivizmom. Naopak, majú uprednostňovať bohatstvá vlastnej charizmy a rozvíjať ich ako odpoveď na nové sociálne a kultúrne situácie.

Privilegovaní partneri pri hľadaní Boha

58. Vo výchovnom školskom spoločenstve zasvätené osoby môžu napomáhať vyzrievanie mentality, inšpirovanej evanjeliovými hodnotami typickým štýlom svojej charizmy. Už toto je výchovná služba v zmysle povolania. Totiž mladíci a dievčatá, a často aj iní členovia výchovného spoločenstva, vedome či menej vedome očakávajú, že pri hľadaní Boha nájdu v zasvätených osobách privilegovaných partnerov. Pre takýto druh služby, čo je najtypickejším znakom totožnosti zasvätených, neexistuje vekové ohraničenie, ktorým by sa mohli zasvätené osoby odvolávať na to, že predsa sú už na dôchodku. Aj keď sa musia

stiahnuť z odbornej práce, vždy môžu byť k dispozícii mladým i dospelým ako odborníci na život podľa Ducha, ako vychovávatelia a vychovávateľky k viere.

Prítomnosť zasvätených mužov a zasvätených žien v škole sa tak stáva ponukou evanjeliovej spirituality, oporným bodom pre zložky výchovného spoločenstva, ktoré kráčajú po ceste viery a kresťanského vyzrievania.

Rozmer povolania a učiteľské zamestnanie

59. Kvalita učiteľov je základným prvkom pri vytváraní hodnotného a plodného výchovného prostredia. Preto inštitúcie zasväteného života a rehoľné komunity, najmä keď majú v správe katolíckej školy, predkladajú formačné línie učiteľom, u ktorých je dôležité podčiarknuť rozmer učiteľského povolania, aby si tak uvedomili, že majú účasť na samotnom poslaní Cirkvi, ktorá je povolaná vychovávať a posväcovať.⁴¹ Tým, čo si to prajú, zasvätené osoby môžu otvoriť bohatstvá vlastnej spirituality a charizmy inštitútu, povzbudzujúc ich, aby žili vo výchovnom poslaní podľa laickej totožnosti a foriem, ktoré sú vhodné a prístupné mladým.

Vychovávatelia sú povolaní formovať k spoločnému životu

„Všetci spoznajú, že ste moji učenci, ak sa budete navzájom milovať“ (Jn 13,35)

Podľa miery ľudskej osoby

Prioritná pozornosť na osobu

60. Komunitný rozmer školy nemožno oddeliť od prednostnej pozornosti voči osobe, ktorá je stredobodom výchovného školského plánu. „Kultúra musí byť na mieru ľudskej osoby, prekonajúc tak pokušenie vedy, ktorá sa zameriava na pragmatizmus alebo je roztrieštená v mnohých zložkách vzdelania, a preto nedokáže dať zmysel životu. [...] Veda, prežiarená vierou, neuniká pred bežnými záležitosťami života, ale ich preniká silou nádeje a proroctva. Ide o humanizmus, ktorý sa usiluje o víziu, založenú na ľudskej osobe a jej neodcudziteľných právach, na hodnotách spravodlivosti a pokoja, na korektnom vzťahu medzi jednotlivcami, spoločnosťou a štátom, podľa logiky solidarity a subsidiarity. Je to humanizmus, schopný vdýchnuť dušu samotnému ekonomickému pokroku, ktorý má podporovať rozvoj každého a celého človeka.“⁴²

V tomto zmysle treba kvalifikovať konkrétne rozhodnutia

61. Pre zasvätené osoby prioritou vo výchovnom projekte je osoba, preto v tomto smere spolupracujú pri rozhodnutiach, ktoré sa týkajú všeobecného smeru školy a jej formačnej ponuky. Každého žiaka treba brať do úvahy s jeho jedinečnosťou, majúť na zreteli jeho rodinné prostredie, osobný vývoj, schopnosti a záujmy. V atmosfére vzájomnej dôvery zasvätené osoby objavujú a podporujú rast darov každej osoby, pomáhajú mladým stať sa zodpovednými za vlastnú formáciu a spolupracovať na formácii svojich spolužiakov. Táto úloha si vyžaduje od toho, kto svoju výchovnú službu prežíva ako poslanie, úplnú angažovanosť a nezištnosť. Tieto napomáhajú, aby sa výchovné školské prostredie stalo kvalifikovaným životodarným prostredím, v ktorom intelektuálny rast tvorí harmóniu s duchovným, náboženským, citovým a sociálnym rastom.

Zosobnené sprevádzanie

Dávať prednosť dialógu a pozornému počúvaniu

62. Zasvätené osoby s citlivosťou svojej formácie poskytujú osobné sprevádzanie prostredníctvom pozorného počúvania a dialógu. Sú totiž presvedčené, že „výchova je vecou srdca“⁴³ a že iba prostredníctvom osobného vzťahu možno naštartovať opravdivý formačný proces.

Vzbudiť túžbu po vnútornej slobode

63. Každá ľudská bytosť cíti, že ju vnútorne utláčajú zlé sklony, aj keď nápadným spôsobom prejavuje túžbu po bezhraničnej slobode. Zasvätené osoby sa usilujú prebudiť v mladých túžbu po vnútornom oslobodení, čo je podmienkou vstupu na kresťanskú cestu, ktorá vedie k novému životu evanjeliových blahoslavenstiev. Evanjeliový zorný uhol umožní chlapcom a dievčatám kriticky sa stavať voči konzumizmu a hedonizmu, ktoré sa ako kúkoľ infiltrujú do kultúry a do spôsobu prežívania širokých oblastí ľudstva.

Konverzia srdca

Zasvätené osoby, vedomé si, že všetky ľudské hodnoty nachádzajú svoju plnú realizáciu a jednotu v Kristovi, explicitne reprezentujú materskú pozornosť Cirkvi voči integrálnemu rastu mladých dnešnej doby, vyjadrujúc presvedčenie, že bez konverzie srdca nie je možné autentické oslobodenie.⁴⁴

Dôstojnosť ženy a jej povolania

Prítomnosť a pôsobenie ženy

64. Citlivosť zasvätených osôb, pozorných na požiadavku rozvíjať *uniduálny* rozmer ľudskej osoby v súlade s pôvodným Božím plánom (porov. Gn 2, 18), môže prispieť k tomu, aby sa do výchovného projektu integrovali odlišnosti s cieľom ich zhodnocovania, prekonávajúc tak ustálené návyky. Dejiny dosvedčujú, že sa zasvätené osoby vždy angažovali v prospech ženy. Zasvätené osoby aj dnes cítia povinnosť oceňovať prítomnosť ženy vo výchovnom procese. V rôznych častiach sveta katolícka škola a početné rehoľné rodiny pracujú na tom, aby ženy mali prístup k výchove bez diskriminácie a mali také podmienky, žeby mohli svojím špecifickým prínosom prispieť k dobru celého spoločenstva. Všetci vnímajú prínos žien v prospech života a humanizácie kultúry,⁴⁵ ich ochotu a starostlivosť o ľudí a znovu vybudovať sociálne zázemie, často roztrieštené a nabúrané napätiami a nenávisťou. Mnohé iniciatívy v prospech solidarity, aj medzi národmi, ktoré medzi sebou bojujú, vznikajú vďaka ženskému géniu, ktorý v každej okolnosti podporuje citlivosť pre všetko to, čo je ľudské.⁴⁶ V tomto kontexte sú zasvätené osoby, tým, že sa plne a radostne angažujú, osobitným spôsobom povolané stať sa znakom Božej láskavosti voči ľudskému pokoleniu.⁴⁷ Preto je prítomnosť a zhodnocovanie ženy podstatným prvkom vytvárania kultúry, ktorej stredobodom sú skutočne osoby, a ktorá hľadá pokojné riešenie konfliktov, jednotu z rôznorodosti, prejavy subsidiarity a solidarity.

Medzikultúrna perspektíva

Prínos zasvätených osôb k medzikultúrnemu dialógu

65. Povoláním školy v súčasnej komplikovanej spoločnosti je poskytnúť mladým generáciám potrebné prvky, aby mohli nadobudnúť a rozvíjať medzikultúrne chápanie. Zasvätené osoby, pôsobiace vo výchove a svojou príslušnosťou často patriace do inštitútov, rozšírených v rôznych častiach sveta, sú prejavom „multikultúrnych a medzinárodných komunit, povolaných vydávať svedectvo o zmysle spoločenstva medzi národmi, rasami a kultúrami [...] kde sa praktizuje vzájomné poznanie, rešpekt, úcta a obohatenie“⁴⁸. Preto sa na kultúrne odlišnosti môžu pozerat' ako na bohatstvo a navrhovať priechodné cesty, ktoré by viedli k stretaniu sa a k dialógu. Takýto prístup je vzácnym prínosom pre autentickú medzikultúrnú výchovu, ktorá sa stáva čoraz naliehavejšou pod vplyvom čoraz silnejšieho migračného javu. Cesta, po ktorej sa má výchovná komunita uberať, má smerovať tak, aby nastal prechod od tolerancie medzikultúrnej skutočnosti k prijatiu a vyhľadávaniu stretnutí, ktoré by podporili vzájomné pochopenie a medzikultúrny dialóg, uznávajúci hodnoty a ohraničenia každej kultúry.

Medzikultúrna výchova

Nevyhnutný výchovný prístup

66. Medzikultúrna výchova v kresťanskom nazeraní sa v podstate opiera o model vzťahu, ktorý človeka otvára k reciprocite. Tak ako človek, aj kultúry sa vyvíjajú prostredníctvom typických dynamizmov dialógu a spoločenstva. „Dialóg medzi kultúrami vyplýva z vnútornej požiadavky samotnej prirodzenosti človeka a kultúr. Kultúry sú rôznorodé a geniálne historické prejavy pôvodnej jednoty ľudskej rodiny a dialóg chráni ich osobitosť a podporuje vzájomné pochopenie a spoločenstvo. Pojem spoločenstva, ktorého osobitným zdrojom a modelom v kresťanskom zjavení je trojjediný Boh, sa nikdy nestal jednoduchou uniformitou alebo násilnou zhodnosťou či asimiláciou; skôr je prejavom zblížovania sa mnohotvárnej rozmanitosti a stáva sa tak znakom bohatstva a nádejného rozvoja“⁴⁹.

Spolunažívanie odlišností

67. Medzikultúrna perspektíva súvisí s opravdivou zmenou vzoru v pedagogickej rovine. Nastáva totiž prechod od integrácie odlišností k hľadaniu ich spolunažívania. Ide o model, ktorý nie je jednoduchý a ktorý sa len tak ľahko nedá uskutočniť. Totiž v minulosti často boli odlišnosti rôznych kultúr dôvodom nepochopenia a konfliktov; aj dnes v rôznych častiach sveta možno pozorovať násilné presadzovanie sa niektorých kultúr na úkor tých druhých. Nebezpečnou je aj hľadanie zhodnosti kultúr a modelov západného sveta, inšpirované radikálnym individualizmom a prakticky ateistickým chápaním života.

Hľadať etické základy rôznych kultúr

68. Škola si má klásť otázky o základných etických smeroch, ktoré charakterizujú kultúrnu skúsenosť určitého spoločenstva. „Tajomstvo zla, pôsobiace v ľudských dejinách, sa týka nielen človeka, ale aj rôznych kultúr [...], ktorých autorom je sám človek: tieto tiež potrebujú prejsť očistou a byť spasené. Autenticnosť každej ľudskej kultúry, hodnota etosu, ktorú ona sprostredkuje, to jest solídnosť jej morálneho smerovania, možno určitým spôsobom merať podľa toho do akej miery je v službách človeka a či v každej rovine a v každom kontexte podporuje jeho dôstojnosť“⁵⁰.

Svätý Otec v prejave pred členmi 50. Valného zhromaždenia OSN podčiarkol spoločnú základňu všetkých národov. Povedal, že rôzne kultúry sú v skutočnosti odlišné spôsoby, ktorými človek odpovedá na otázku o význame svojej existencie. Totiž každá kultúra je prejavom reflexie nad tajomstvom sveta a človeka; je spôsobom, ktorým možno vyjadriť transcendentný rozmer ľudského života. V takomto svetle sa odlišnosť nechápe ako hrozba, ale prostredníctvom úctivého dialógu sa môže stať zdrojom hlbokého pochopenia tajomstva ľudskej existencie.⁵¹

Solidárne sa deliť s chudobnými

Prednostná voľba chudobných

69. Prítomnosť zasvätených osôb vo výchovnom spoločenstve prispieva k tomu, aby boli všetci citlivejší na prejavy chudoby, ktoré ešte aj dnes sužujú mladých ľudí, rodiny a celé národy. Táto citlivosť sa môže stať zdrojom hlbokých zmien v evanjeliovom zmysle, podnecujúc zmenu logiky výnimočnosti a nadradenosti na logiku služby, starostlivosti o iných a formujúc srdce otvorené pre solidaritu.

Prednostná voľba chudobných umožňuje vyhnúť sa každej forme vylúčenia. V školskej oblasti niekedy sa uprednostňuje výchovný projekt, ktorý sa zameriava skôr na sociálne skupiny, ktoré sú na tom viac-menej lepšie, kým pozornosť voči tým najnúdznejším je v druhom pláne. V mnohých prípadoch sociálne, ekonomické, alebo politické okolnosti nenechávajú priestor lepšej alternatíve. To však nesmie byť prekážkou, mať jasné evanjeliové

kritérium a usilovať sa ho aplikovať v osobnej, komunitnej rovine a v samotných školských inštitúciách.

Plánovať počnúc od tých posledných

Chudobná mládež – stredobod výchovného projektu

70. Keď sa prednostná voľba pre najchudobnejších nachádza v strede výchovného projektu, najlepšie zdroje a najlepšie pripravené osoby sú predovšetkým v službách tým najposlednejším, bez vylučovania tých, ktorí majú menšie ťažkosti a nedostatky. Toto je zmysel evanjeliového včlenenia, ktoré je veľmi vzdialené od logiky sveta. Totiž Cirkev má úmysel ponúknuť svoju výchovnú službu na prvom mieste „tým, čo potrebujú pomoc pre nedostatok hmotných prostriedkov, alebo sú bez rodinnej opatery a lásky, alebo ktorým chýba dar viery“⁵². Situácie nespravodlivosti však sťažujú realizáciu takejto voľby. Niekedy sú to však katolícke výchovné inštitúcie, ktoré sa vzdialili od tejto prednostnej voľby, ktorá v počiatkoch charakterizovala väčšiu časť inštitútov zasväteného života, angažujúcich sa vo výchove.

Tejto voľbe, ktorá charakterizuje zasvätený život, treba venovať pozornosť už počas začiatkovej formácie, aby sa nepovažovala za takú, ktorá patrí iba tým najveľkodušnejším a najodvážnejším.

Zistiť situácie chudoby

71. Podľa vzoru Dobrého pastiera zasvätené osoby sa usilujú zistiť medzi žiakmi rôzne situácie chudoby, ktoré prekážajú integrálnemu vyzrievaniu osoby a ju odsúvajú na okraj spoločenského života, a súčasne zisťujú ich príčiny. Medzi nimi popredné miesto má bezpochyby bieda. Jej dôsledkom sú často nedostatok rodiny a zdravia, sociálna neprispôsobivosť, strata ľudskej dôstojnosti, nemožnosť prístupu ku kultúre a následná hlboká duchovná chudoba. Stať sa hlasom chudobných vo svete je výzva, s ktorou sa Cirkev stotožnila a ktorú si majú vziať za svoju všetci kresťania.⁵³ Zasvätené osoby, ktoré z dôvodu vlastnej životnej voľby a verejne prevzatého záväzku žijú chudobným osobným a komunitným štýlom, sú citlivejšie na povinnosť podporovať spravodlivosť a solidaritu v prostredí, v ktorom pôsobia.

Dať hlas chudobným

V službách posledných

72. Prístup k výchove predovšetkým pre najchudobnejších – tento záväzok prevzali katolícke výchovné inštitúcie na rôznych úrovniach.⁵⁴ To znamená, že celá výchovná činnosť má byť zameraná v prospech posledných, nezávisle na sociálnom stave prítomných žiakov v katolíckej inštitúcii. Medziiným to znamená, že treba predkladať obsah sociálnej náuky Cirkvi prostredníctvom výchovných plánov a prehodnotiť profil školy, ktorý chce svojim žiakom ponúknuť. Ak škola venuje pozornosť najchudobnejším a robí kroky v ich prospech, dokáže interpretovať školské predmety tak, aby boli v službách života, a poslúži si ich náplňou majú na zreteli celkový rast osoby.

Angažovať sa vo výchove formálne i neformálne

73. Keď zasvätené osoby počujú chudobných, dokážu zistiť kde sa môžu angažovať aj v rámci neformálnej výchovy a ako pomôcť tým, ktorí sú v nevýhode, aby mohli mať prístup k vzdelaniu. Vedomie o tom, že existujú štáty, v ktorých je škola iba pre niektorých alebo musí čeliť vážnym ťažkostiam pri plnení svojho poslania, by mohlo podnietiť výchovné spoločenstvá rozvinutých štátov, aby sa ujali iniciatív solidarity, ako je napríklad družba medzi triedami alebo školami. Formačné výhody by boli veľké pre všetkých, najmä pre žiakov z rozvinutých krajín, ktorí by sa konkrétne naučili tomu, čo je pre život podstatné,

a pomohlo by im to, aby nenasledovali kultúrne módy, ktoré ponúka konzumizmus.

Brániť práva detí

74. Obrana práv detí je ďalšou veľmi dôležitou výzvou. Využívanie detí rôznym, často neľudským spôsobom, je jeden z javov, ktorý znepokojuje našu dobu. Nevyhnutnou úlohou zasvätených osôb, ktoré sa angažujú vo výchove, je venovať sa ochrane a podpore práv detí. Vzhľadom na požiadavky pravdepodobne ich konkrétny prínos, ale aj prínos výchovných inštitúcií, bude nedostačujúci, no nie zbytočný, pretože umožní objaviť korene, z ktorých tieto zneužívania pochádzajú. Zasvätené osoby ochotne spájajú svoje úsilie s úsilím iných občianskych a cirkevných organizácií a iných osôb dobrej vôle, aby podporili úctu k ľudským právam a podporovali dobro všetkých, počnúc tých najslabších a tých, ktorých sa nikto nezastane.

Ochotní položiť aj život

75. Prednostná voľba chudobných si vyžaduje mať osobný a spoločný postoj ochoty položiť aj život tam, kde je to potrebné. Takýto prístup si môže vyžadovať, aby sa zanechali aj prestížne diela, ktoré už nedokážu uviesť do života primerané formačné prvky a následne neumožňujú zviditeľniť charakteristické prvky zasväteného života. Totiž „z didaktického hľadiska by sme mohli mať nediskutabilné školy, no zaostávajúce, keď ide o svedectvo a jasné predkladanie autentických hodnôt“⁵⁵.

Preto sú zasvätené osoby povolané prehodnotiť, či vo výchovných aktivitách sledujú v podstate akademickú prestíž alebo ľudské a kresťanské vyzrievanie mladých ľudí; či spolu s inými členmi školského spoločenstva vychovávajú osoby slobodné, zodpovedné a spravodlivé podľa evanjeliovej spravodlivosti.

Až po končiny sveta

76. Na základe svojho rehoľného zasvätenia zasvätené osoby sú osobitne slobodné zanechať všetko a ohlasovať evanjelium až po končiny sveta.⁵⁶ Aj na výchovnom poli ich prioritou zostáva ohlasovanie dobrej zvesti „ad gentes“. Preto sú si vedomé základnej úlohy katolíckej školy v krajinách poslania. Totiž v mnohých prípadoch je to jediný spôsob, akým Cirkev môže byť prítomná, v iných prípadoch škola je privilegovaným miestom evanjelizujúcej a humanizujúcej činnosti, a je spoluzodpovedná za ľudský a kultúrny rozvoj najchudobnejších národov. V tomto zmysle sa majú svojou výchovnou charizmou angažovať rehoľné rodiny z krajín so starobyľou evanjelizáciou a tie, ktoré vznikli na misijných územiach a ktoré sa nimi inšpirujú. Totiž „staré inštitúty, z ktorých mnohé prestáli veľmi bolestné skúšky a po stáročia ich statočne znášali, môžu sa obohatiť dialógom a výmenou darov s nadáciami, vznikajúcimi v dnešnej dobe“⁵⁷. Takáto vzájomná pomoc sa môže uskutočniť aj na poli formácie zasvätených osôb, podporovaním nových rehoľných rodín a spoluprácou medzi rôznymi inštitútmi.

Kultúra pokoja

Pokoj prostredníctvom spravodlivosti

77. Cesta k pokoju vedie cez spravodlivosť. „Toto je jediná cesta, ktorou možno zaistiť nášmu svetu pokojnú budúcnosť, zničiac od koreňa príčiny konfliktov a vojen: pokoj je ovocím spravodlivosti [...]. Spravodlivosť, ktorá sa neuspokojí s tým, že každý dostane to, čo mu patrí, ale sa usiluje vytvoriť medzi obyvateľmi podmienky na rovnosť príležitostí, a uprednostniť tých, ktorí pre svoj sociálny stav, kultúru, zdravie riskujú, že zostanú v úzadí alebo že vždy budú zastávať posledné miesta v spoločnosti, bez možnosti osobného oslobodenia“⁵⁸.

Vychovávať k pokoju na prvom mieste srdca

Budovatelia pokoja vo vlastnom prostredí

78. Vedomie že výchova je učiteľskou cestou k pokoju, je skutočnosť, s ktorou súhlasí celé medzinárodné spoločenstvo. Jasným znakom toho sú rôzne projekty, ktoré rozbehli rôzne medzinárodné organizácie, aby prebudili verejnú mienku a vlády.⁵⁹ Zasvätené osoby, svedkovia Krista - kniežat'a pokoja, vnímajú, že výchovu k pokoju treba nalievavo zaradiť medzi prvoradé ciele vlastnej formačnej činnosti, ponúkajúc svoj osobitný prínos, aby v srdciach žiakov a žiačok podporovali ochotu stať sa tvorcami pokoja. Totiž vojny vznikajú v srdciach ľudí a práve v nich treba budovať obranné hrádze pokoja. Obohacujú výchovný proces, zasvätené osoby sa zaväzujú vzbudiť v dušiach ľudí tretieho tisícročia postoje pokoja, ktorý „nepozostáva v jednoduchej absencii konfliktov, ale je pozitívnym, dynamickým procesom, na ktorom majú všetci účasť a ktorý umožňuje dialóg a riešenie konfliktov v duchu vzájomného pochopenia a spolupráce“⁶⁰. V tomto smere zasvätené osoby spolupracujú s každým mužom a ženou dobrej vôle, majú s nimi podiel na námahe a nalievavom hľadaní vždy nových ciest, vhodných pre účinnú výchovu, ktorá „je na všetkých rovinách hlavným prostriedkom, ktorým možno budovať kultúru pokoja“⁶¹.

Výchovou k hodnotám

79. Účinná výchova k pokoju predpokladá vypracovanie plánov a stratégií na rôznych úrovniach. Medziiným treba žiakom predkladať výchovu k hodnotám a postojom, ktorými možno pokojne riešiť debaty a pritom rešpektovať ľudskú dôstojnosť; organizovať aktivity - môžu byť aj mimoškolské, ako je napríklad šport, divadlo - ktoré by umožnili asimilovať hodnoty čestnosti a rešpektu voči pravidlám; zaistiť rovnosť prístupu k vzdelaniu aj ženám; ak je to potrebné, povzbudiť zodpovedných, aby prehodnotili učebné plány, vrátane učebníc.⁶² Ďalšou úlohou výchovy je, aby žiakom vstúpila vedomie vlastných kultúrnych koreňov a úctu k iným kultúram. Ak sa to deje na základe solídnych etických oporných bodov, vtedy výchova pomáha uvedomiť si ohraničenia, ktoré sú súčasťou vlastnej kultúry alebo kultúry iných, no súčasne poukazuje na spoločné dedičstvo hodnôt celého ľudského rodu. Týmto spôsobom „výchova má osobitnú úlohu pri budovaní solidárnejšieho a pokojnejšieho sveta. Môže prispieť k uplatneniu toho integrálneho humanizmu, otvoreného voči etickému a náboženskému rozmeru, ktorý dokáže prisudzovať náležitú dôležitosť poznaniu a úcte kultúr a duchovných hodnôt rôznych civilizácií“⁶³.

Vychovávať k spolunažívaniu

Vychovávať k aktívnemu a zodpovednému občianstvu

80. Na začiatku tretieho tisícročia, ako dôsledok negatívnych účinkov divokej ekonomickej a kultúrnej globalizácie, čoraz dôležitejšou sa stáva zodpovedná účasť na živote miestneho, národného a svetového spoločenstva. Táto účasť predpokladá uvedomenie si príčin javov, ktoré ohrozujú spolunažívanie národov a samotný ľudský život. Ako každé uvedomenie si, aj toto si nachádza vo výchove, a najmä v škole, privilegované miesto svojho rozvoja. Vzniká tak nová a náročná úloha: vychovávať k aktívnemu a zodpovednému občianstvu. V tomto smere slová Svätého Otca sú veľmi jasné: „Podporovanie práva na pokoj zaisťuje určitým spôsobom úctu k všetkým ostatným právam, pretože podporuje rast spoločnosti, v rámci ktorej vzťahy spolupráce nahrádzajú násilnícke vzťahy, zamerané na spoločné dobro“⁶⁴. V tomto smere zasvätené osoby môžu ponúknuť znak zodpovedného bratstva a sesterstva tým, že žijú v komunitách, kde „sa každý cíti spoluzodpovedný za vernosť v povolani druhého. Ponúka svoj prínos pre priaznivú atmosféru skutočného životného spoločenstva, ktoré je naplnené vzájomným pochopením a pomocou“⁶⁵.

ZÁVER

81. Z uvedenej reflexie jasne vyplýva, že prítomnosť zasvätených osôb vo svete výchovy je jasnou prorockou voľbou.⁶⁶ Synoda o zasvätenom živote vyzýva zasvätené osoby, aby sa venovali výchovnému poslaniu v školách všetkých typov a stupňov, na univerzitách a vyšších inštitútoch.⁶⁷ Výzva patrí tým, ktorí významným spôsobom prispeli k výchovnému poslaniu Cirkvi, aby pokračovali v začatej ceste. Táto výzva je v súlade s vernosťou k pôvodnej charizme: „Zasvätené osoby sú svojim špeciálnym zasvätením, osobitným prežívaním darov Svätého Ducha, horlivým počúvaním Božieho slova a praktizovaním rozlišovania, vďaka bohatému dedičstvu výchovných tradícií, aké si nazhromaždil celý inštitút, ako aj hlbokému poznaniu duchovnej pravdy (porov. Ef 1. 17) schopné vyvíjať mimoriadne plodnú výchovnú činnosť, lebo vnášajú dôležitý prvok do práce ostatných vychovávateľov“⁶⁸.

82. Z hľadiska cirkevného spoločenstva v každej zasvätenej osobe rastie povedomie o veľkom kultúrnom a pedagogickom bohatstve, ktoré vyplýva zo spoločného výchovného poslania, napriek špecifickosti rôznych služieb a chariziem. Treba znovu objaviť a opätovne obnoviť vedomie vlastnej totožnosti, vrátiť sa k inšpirujúcim prvkom kvalifikovanej výchovy, ktorú treba znovu prijať ako spôsob bytia, ktoré stvárnjuje opravdivé povolanie. Koreňom tohto obnoveného vedomia je Kristus. Zasvätené osoby, ktoré pracujú v školstve, musia začať u neho, aby našli motivujúci zdroj vlastného poslania.

Znovu začať u Krista

Znovu začať u Krista znamená kontemplovať jeho tvár, zotrvať s ním dlho v modlitbe, aby sme ho potom mohli iným ukázať. Cirkev je na začiatku nového milénia povolaná urobiť práve toto lebo si je vedomá, že tajomstvo tejto tváre možno objaviť iba vierou.⁶⁹ Znovu začať u Krista znamená, že aj zasvätení a zasvätené majú znovu začať od viery, ktorá sa živí sviatosťami a opiera sa o nádej, ktorá nesklame: „*Ja som s vami po všetky dni*“ (Mt 28, 20). Zasvätené osoby, povzbudzované touto nádejou, sú povolané prežívať výchovné poslanie v školskom spoločenstve ako svedectvo stretnutia rôznych povolaní a generácií.

Obnovená angažovanosť

Úloha učiť a žiť, objaviac najhlbší zmysel života a transcencie, vzájomne pôsobiť a spolupracovať, milovať tvorstvo, myslieť slobodným a kritickým spôsobom, realizovať sa v práci, plánovať budúcnosť, jedným slovom byť, si od zasvätených osôb vyžaduje, aby sa s obnovenou láskou venovali výchove a kultúre v škole.

Žiť v stave permanentnej formácie

83. Tým, že sa zasvätení a zasvätené nechajú transformovať Svätým Duchom a žijú v stave permanentnej formácie, sú v stave rozširovať svoje horizonty a zachytiť hlboký rozmer udalostí.⁷⁰ Permanentná formácia sa stane aj kľúčom, ktorým môžu opätovne pochopiť výchovné poslanie v škole a venovať sa mu reálnym spôsobom. Súčasná skutočnosť sa totiž dnes rýchlo mení a potrebuje kompetentný, naliehavý a prorocký prístup. Zasvätené osoby sú povolané prehľbovať svoje kultúrne zázemie, aby boli odborne kvalifikované v školských predmetoch alebo v administratívnej službe či riadení: ide o spravodlivú povinnosť, ktorej sa nemožno vyhnúť.

Mať účasť na živote Cirkvi, všeobecnej a partikulárnej, znamená prejavovať zväzky spoločenstva a brať do úvahy usmernenia Magistéria, najmä keď ide o témy, ako sú život, rodina, otázka ženy, sociálna spravodlivosť, pokoj, ekumenizmus, medzináboženský dialóg. V atmosfére súčasného pluralizmu Učiteľský úrad Cirkvi je hlas, ktorý spoľahlivo interpretuje javy vo svetle evanjelia.

Povďačnosť za dôležitú a vznešenú úlohu

84. Kongregácia pre katolícku výchovu chce tieto úvahy uzatvoriť s poďakovaním všetkým

zasväteným osobám, ktoré pracujú na poli školskej výchovy. Keďže si uvedomuje zložitost' a často aj ťažkosti ich úlohy, podčiarkuje hodnotu vznešenej výchovnej služby, ktorá chce novým generáciám poskytnúť dôvody života a nádeje prostredníctvom kriticky vypracovaného vzdelania a kultúry, vychádzajúc z chápania človeka a života, inšpirovaného evanjeliovými hodnotami.

Každá škola a každý priestor neformálnej výchovy môžu sa stať uzlom väčšej siete, ktorá od tej najmenšej osady až ku rozsiahlej metropole zahŕňa svet nádejou. Totiž o výchovu sa opiera prísľub budúcej spoločnosti, ktorá bude ľudskejšia a solidárnejšia.

Žiadna ťažkosť by nemala byť dôvodom, aby sa zasvätené osoby vzdialili od školstva a výchovy vo všeobecnosti, ak je ich presvedčenie o tom, že sú povolané prinášať dobrú zvesť Božieho kráľovstva chudobným a malým, hlboké a životodarné. Súčasné ťažkosti a dezorientovanosť, ako aj nové perspektívy, ktoré sa objavujú na obzore tretieho milénia, sú silnou výzvou venovať svoj vlastný život na výchovu nových generácií, ktoré sa majú stať nositeľkami kultúry spoločenstva, schopného osloviť každý národ a každého človeka. Prvou pohnútkou a súčasne métou každej zasvätenej osoby je zapáliť a živiť pochodeň viery v mladých generáciách, „aby sa na úsvite nového tisícročia stali «strážcami rána» (porov. *Iz* 21, 11-12)⁶⁷¹.

Svätý Otec, pápež Ján Pavol II., na audiencii, ktorú poskytol podpísanému kardinálovi prefektovi Kongregácie pre katolícku výchovu, schválil tento dokument a nariadil ho zverejniť.

Dané v Ríme 28. októbra 2002 na 37. výročie vyhlásenia deklarácie *Gravissimum educationis* Druhého vatikánskeho koncilu.

+ kardinál Zenon GROCHOLEWSKI, prefekt
+ Giuseppe PITTAU SJ, tajomník

OBSAH

ÚVOD.....1

I. PROFIL ZASVÄTENÝCH OSÔB.....2

V škole Krista učiteľa.....2

Radikálna odpoveď.....3

V Cirkvi – spoločenstve.....4

Pred svetom.....5

II. SÚČASNÉ VÝCHOVNÉ POSLANIE ZASVÄTENÝCH OSÔB.....7

Výchovávateľa – povolanie evanjelizovať7

Zoči-voči súčasným výzvam.....8

Explicitná antropologická vízia.....8

Výchovávateľa – povolanie sprevádzať k Inému.....10

Dynamizmus reciprocity.....10

Rozmer vzťahov.....10

Výchovné spoločenstvo.....11

Na ceste za Iným.....12

Usmerniť pri hľadaní zmyslu.....12

Vyučovanie náboženstva.....13

Život ako povolanie.....14

Kultúra povolania.....14

Výchovávateľa sú povolani formovať k spoločnému životu.....15

Podľa miery ľudskej osoby.....15

Zosobnené sprevádzanie.....15

Dôstojnosť ženy a jej povolania.....16

Medzikultúrna perspektíva.....16

Medzikultúrna výchova.....17

Solidárne sa deliť s chudobnými.....17

Plánovať počnúc od tých posledných.....18

Dat' hlas chudobným.....18

Kultúra pokoja.....19

Výchovávať k pokoju na prvom mieste srdca.....20

<i>Vychovávať k spolunažívaniu</i>	<i>20</i>
ZÁVER.....	21

POZNÁMKY

- ¹ Porov. Ján Pavol II., Posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, 72-73, v AAS 88 (1966), s. 447-449.
- ² Porov. Ján Pavol II., Encyklika *Redemptoris missio*, 38, v AAS 83 (1991), s. 286.
- ³ Ján Pavol II., Posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, 73.
- ⁴ Porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Katolícka škola* (19. marca 1977); KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Katolícka škola na prahu tretieho tisícročia* (28. decembra 1997).
- ⁵ Porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Katolícky laik v škole - svedok viery* (15. októbra 1982).
- ⁶ Porov. PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU, *Pastorácia kultúry* (23. mája 1999).
- ⁷ JÁN PAVOL II., *List založenia Pápežskej rady pre kultúru* (20. mája 1982), v AAS 74 (1982), s. 685.
- ⁸ Porov. JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, 96.
- ⁹ KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *okružný list adresovaný generálnym predstaveným a predsedom Spoločnosti apoštolského života, zodpovedných za katolícke školy* (15. októbra 1996), in *Enchiridion Vaticanum*, 15. zv., s. 837.
- ¹⁰ JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, 1.
- ¹¹ 65.
- ¹² 18.
- ¹³ DRUHÝ Vatikánsky koncil, dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, 43-44.
- ¹⁴ JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, 87.
- ¹⁵ JÁN PAVOL II., apoštolský list *Novo millennio ineunte*, 30.
- ¹⁶ *Tamže*, 43.
- ¹⁷ JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, 96.
- ¹⁸ POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Katolícky laik v škole - svedok viery*, 43.
- ¹⁹ JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, 22.
- ²⁰ Porov. JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, 105.
- ²¹ KONGREGÁCIA PRE INŠTITÚTY ZASVÄTENÉHO ŽIVOTA A SPOLOČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA, *Znovu začať u Krista*, 39.
- ²² *Tamže*.
- ²³ DRUHÝ Vatikánsky koncil, *Deklarácia "Gravissimum educationis" o kresťanskej výchove*, Úvod.
- ²⁴ Porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Katolícka škola na prahu tretieho tisícročia*, 11.
- ²⁵ Porov. PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPOLOČENSKÉ KOMUNIKAČNÉ PROSTRIEDKY, *Etika a internet* (22. februára 2002), 15.
- ²⁶ Porov. PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPOLOČENSKÉ KOMUNIKAČNÉ PROSTRIEDKY, *Cirkev a internet* (22. februára 2002), 7.
- ²⁷ Porov. UNESCO, *Conférence générale, Résolution adoptée sur le rapport de la Commission V. Séance plénière* (12. novembra 1997).
- ²⁸ Porov. PAVOL VI., encyklika *Populorum progressio*, 42, v AAS 59 (1967), s. 278.
- ²⁹ DRUHÝ Vatikánsky koncil, pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes*, 22.
- ³⁰ Porov. JÁN PAVOL II., encyklika *Redemptoris missio*, 8, v AAS 83 (1991), s. 256.
- ³¹ KONGREGÁCIE PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Katolícka škola na prahu tretieho tisícročia*, 14.
- ³² Porov. JÁN PAVOL II., *Prejav k plenárnemu zhromaždeniu Pápežskej akadémie vied* (13. novembra 2000), v AAS 93 (2001), s. 202-206.
- ³³ KONGREGÁCIA PRE INŠTITÚTY ZASVÄTENÉHO ŽIVOTA A SPOLOČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA, *Znovu začať u Krista*, 30.
- ³⁴ Porov. JÁN PAVOL II., *Homília z príležitosti Jubilea rodín* (Rím, 15. októbra 2000), 4-5, v AAS 93 (2001), s. 90.
- ³⁵ JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, č. 85.
- ³⁶ Porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Náboženský rozmer výchovy na katolíckej škole* (7. apríla 1988), č. 98-112.
- ³⁷ Porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Katolícka škola*, č. 31.
- ³⁸ Porov. *Tamže*, č. 37-48.
- ³⁹ PÁPEŽSKÉ DIELO PRE CIRKEVNÉ POVOLANIA, *Nové povolania pre novú Európu. Záverečný dokument Kongresu o povolaniach ku kňazstvu a zasvätenému životu v Európe* (Rím, 5-10 mája 1997), č. 13.
- ⁴⁰ KONGREGÁCIA PRE INŠTITÚTY ZASVÄTENÉHO ŽIVOTA A SPOLOČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA, *Znovu začať u Krista*, č. 31.
- ⁴¹ Porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Katolícky laik v škole - svedok viery*, č. 24.
- ⁴² JÁN PAVOL II., *Prihovor vysokoškolským učiteľom* (Rím, 9. septembra 2000), č. 3.6, v ASS 92 (2000), s. 863-865.
- ⁴³ SV. JÁN BOSCO, *Obežník z 24. januára 1883*, in CERIA E. (zostavil), *Epistolario di S. Giovanni Bosco*, SEI, Turín 1959, 4. zv., s. 209.
- ⁴⁴ Porov. PAVOL VI., Exhortácia *Evangelii nuntiandi* (8. decembra 1975), č. 37, v ASS 68 (1976) s. 28.
- ⁴⁵ Porov. JÁN PAVOL II., Apoštolská exhortácia *Christifideles laici* (30. decembra 1988), č. 51, v ASS 81 (1989), s. 492-496.
- ⁴⁶ Porov. JÁN PAVOL II., Apoštolský list *Mulieris dignitatem* (5. augusta 1988), č. 30, v ASS 80 (1988), s. 1724-1727.
- ⁴⁷ Porov. JÁN PAVOL II., Apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, č. 57.
- ⁴⁸ KONGREGÁCIA PRE INŠTITÚTY ZASVÄTENÉHO ŽIVOTA A SPOLOČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA, *Znovu začať u Krista*, č. 29.
- ⁴⁹ JÁN PAVOL II., *Dialóg medzi kultúrami pre civilizáciu lásky a pokoja*, Posolstvo k Svetovému dňu pokoja (1. januára 2001), č. 10, v ASS 93 (2001), s. 239.
- ⁵⁰ *Tamže*, č. 8, s. 238.
- ⁵¹ Porov. JÁN PAVOL II., *Insegnamenti*, XVIII/2 (1995), s. 730-744.
- ⁵² DRUHÝ Vatikánsky ekumenický koncil, Deklarácia o kresťanskej výchove *Gravissimum educationis*, č. 9.

- ⁵³ Porov. JÁN PAVOL II., apoštolský list *Tertio millennio adveniente* (10. novembra 1994), č.51, v AAS 87 (1995), s. 36.
- ⁵⁴ Porov. napr. OFFICE INTERNATIONAL POUR L'ENSEIGNEMENT CATHOLIQUE (OIEC), *Déclaration de la XIVème Assemblée Générale* (Rím, 5. marca 1994).
- ⁵⁵ KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Náboženský rozmer výchovy na katolíckej škole*, č.19.
- ⁵⁶ Porov. PAVOL VI., *Evangelii nuntiandi*, č. 69, v AAS 68 (1976), s. 58.
- ⁵⁷ JÁN PAVOL II., apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, č. 62.
- ⁵⁸ JÁN PAVOL II., *Prihovor premiérom vlád a poslancom* (Rím, 4. novembra 2000), č. 2, v AAS 93 (2001), s. 167.
- ⁵⁹ Napríklad Spojené národy podporili *Medzinárodnú desaťročnicu kultúry pokoja a nenásilia: (2000-2010)*.
- ⁶⁰ ONU, *Résolution 53/243: Déclaration et Programme d'action sur une culture de la paix* (6. októbra 1999).
- ⁶¹ Tamže., A, čl. 1a; čl. 4.
- ⁶² Porov. Tamže., B, čl. 9.
- ⁶³ JÁN PAVOL II., *Dialóg medzi kultúrami pre civilizáciu lásky a pokoja*, Posostvo k Svetovému dňu pokoja (1. januára 2001), č.20, v AAS 93 (2001), s. 245.
- ⁶⁴ JÁN PAVOL II., *V úcte k ľudským právam tkvie tajomstvo opravdivého pokoja*, Posolstvo k Svetovému dňu pokoja (1. januára 1999), č.11, v AAS 91 (1999), s. 385.
- ⁶⁵ KONGREGÁCIA PRE INŠTITÚTY ZASVÄTENÉHO ŽIVOTA A SPOLOČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA, *Bratský život v spoločensve* (2.februára 1994), č.57, v *Enchiridion Vaticanum* 14.zv., s. 265.
- ⁶⁶ Porov. KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, *Katolícka škola na prahu tretieho tisícročia*, č.21.
- ⁶⁷ Porov. JÁN PAVOL II., apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, č.97.
- ⁶⁸ Tamže., č. 96.
- ⁶⁹ Porov. JÁN PAVOL II., apoštolský list *Novo millennio ineunte*, č. 19.
- ⁷⁰ Porov. JÁN PAVOL II., apoštolská exhortácia *Vita consecrata*, 98.
- ⁷¹ JÁN PAVOL II., apoštolský list *Novo millennio ineunte*, 9.